

สรุปสาระสำคัญของเวทีสัมมนาสาธารณะ (Public lecture)

โครงการรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ

ตอนที่ 1

รอบรู้รอบโลกรัฐธรรมนูญ : กำเนิด ที่มา โครงสร้าง ผลต่อชาติและประชาธิปไตย

วันพุธที่ 15 ธันวาคม 2564 เวลา 13.30-16.00 น.

บทนำ

เมื่อวันพุธที่ 15 สถาบันพระปกเกล้าได้จัดการบรรยายชุดสาธารณะ เรื่องรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ โดยการบรรยายจะมีด้วยกัน 11 ครั้ง ซึ่งครั้งนี้เป็นครั้งแรก เป็นการบรรยายถึงภาพรวมของรัฐธรรมนูญ และได้รับเกียรติจากรองศาสตราจารย์ ดร.มานิต จุมปา จากคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมีนายภูริภัทร์ เครือณพรัตน์ นักวิชาการสำนักนวัตกรรมเพื่อประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า เป็นผู้ดำเนินรายการ

ความหมายของรัฐธรรมนูญ

รศ.ดร.มานิตย์ จุมปา กล่าวนำโดยตั้งคำถาม ในคำถามที่ว่ารัฐธรรมนูญคืออะไร ก. คือกฎหมายสูงสุด ข.คือกฎหมายที่กำหนดโครงสร้างของประเทศและรับรองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน ถ้าตอบ ก.คำถามต้องเปลี่ยนจากรัฐธรรมนูญคืออะไร เป็นคำถามว่ากฎหมายใดมีศักดิ์สูงสุด ดังนั้นความหมายของรัฐธรรมนูญ คือกฎหมายที่กำหนดโครงสร้างของประเทศ ว่าควรมีกี่สภา สภามีที่มาอย่างไร มีจำนวนกี่คน และเป็นกฎหมายที่รับรองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน ว่าเพศเดียวกันสมรสกันได้หรือไม่ ความเสมอภาคในการสมรสเป็นอย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะถูกเขียนในรัฐธรรมนูญ ดังนั้นเราอาจจะสรุปได้ง่ายๆ ว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่วางโครงสร้างทางการเมืองของประเทศและมีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน โดยความสำคัญของรัฐธรรมนูญอยู่ที่ว่า มีศักดิ์เป็นกฎหมายสูงสุด กฎกติกาอื่น ๆ ที่รัฐออก

จะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ ความมีศักดิ์เป็นกฎหมายสูงสุด จะว่าเป็นความยิ่งใหญ่ของรัฐธรรมนูญก็ได้

รศ.ดร.มานิตย ์ จึงได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของการเป็นกฎหมายสูงสุด เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1448 ที่มีสาระสำคัญว่า ชายและหญิงเมื่ออายุครบ 17 สามารถจดทะเบียนสมรสกันได้ แปลว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จำกัดเพศในการจดทะเบียนสมรสให้มีแค่ชายหรือหญิงเท่านั้น ปรากฏว่ามีฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเพศคนเราไม่ได้มีแค่ 2 เพศจึงต้องการที่จะแก้ไขกฎหมายมาตรานี้

โดยการให้ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยความเสมอภาคและการเลือกปฏิบัติทางเพศ ว่ากฎหมายดังกล่าวนั้น ขัดต่อรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญก็วินิจฉัยว่ามาตราดังกล่าวไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ อันนี้เป็นกรณีศึกษาหนึ่งที่บอกได้ถึง

ความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญ แต่อาจจะเป็นกรณีศึกษาที่ล้มเหลวในการแก้ไขกฎหมาย หรือมีประเด็นขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญที่ว่า ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 301 ซึ่งใจความสำคัญคือ การห้ามมีการทำแท้ง หรือการทำแท้งเป็นความผิดทางอาญา เว้นสองกรณีคือ การปล่อยให้ตั้งครรภ์ต่อไปจะเป็นอันตรายต่อมารดา และมารดาตั้งครรภ์เพราะเหตุแห่งการกระทำความผิดทางอาญา เช่น พวกขอหาข่มขืนต่างๆ จึงจะสามารถทำแท้งได้ตามกฎหมายไทย ปรากฏว่าก็มีฝ่ายที่เห็นว่าการทำแท้งควรทำได้ อย่างเสรี เพราะมีหลายกรณีที่ฝ่ายหญิงไม่พร้อมต่อการตั้งครรภ์ แต่ไม่สามารถทำได้ตามกฎหมายไทย ทำยที่สุด ฝ่ายที่ว่านั้นก็ใช้ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ร้องศาลว่า ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 301 นั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ ในส่วนของสิทธิในชีวิตร่างกาย ด้วยเหตุผลที่ว่ากฎหมายมาตรานี้คุ้มครองทารกซึ่งยังไม่คลอด ยังไม่มีสภาพบุคคล แต่ไม่ได้คุ้มครองมารดา ทั้งที่เป็นร่างกายของพวกเธอ ศาลรัฐธรรมนูญจึงตัดสินว่ากฎหมายมาตรานี้ขัดรัฐธรรมนูญ ให้รัฐสภาแก้ไข และสภาก็แก้ไข

เสร็จเมื่อต้นปี 2564 สาระสำคัญคือ สามารถให้ยุติการตั้งครม.ได้ภายในระยะเวลา 12 สัปดาห์ ซึ่งได้สัดส่วนระหว่างการคุ้มครองทากรในครม.กับการคุ้มครองชีวิตร่างกายมารดา

ประเทศที่ไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ และประเทศที่ใช้ระบบ common law

ดังนั้นจึงเกิดคำถามต่อมาว่า แล้วหากเป็นประเทศอื่นที่เขาไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ การแก้ไขกฎหมายในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นได้อย่างไร รศ.ดร.มานิตย์ จึงกล่าวว่าในโลกใบนี้ระบบศาลมีอยู่ 2 ระบบ นั่นคือระบบศาลที่มีศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ซึ่งเราเรียกว่าระบบ “ศาลคู่” ซึ่งมีมากกว่า “ศาลหลัก” เช่นประเทศไทยเรา ขณะเดียวกันประเทศอื่น ๆ ที่ไม่มีศาลเหล่านี้ คนที่จะตัดสินในประเด็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญคือ ศาลยุติธรรม ซึ่งมีศาลหลักเพียงศาลเดียว เราเรียกระบบนี้ว่าระบบ “ศาลเดี่ยว” ซึ่งประเทศเหล่านี้จะใช้ระบบ Common law โดยจะยึดคำพิพากษาของศาลว่าเป็นกฎหมาย และมีหลักว่าไม่ว่าจะฝ่าฝืนกฎหมายใด กรณีพิพาทระหว่างรัฐกับเอกชน หรือกรณีพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชน ทุกคนจะเสมอภาคภายใต้ศาลเดียว นั่นคือศาลยุติธรรม เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ

รศ.ดร.มานิตย์ กล่าวถึงกำเนิดของรัฐธรรมนูญต่อมาว่า ถ้ารัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรจะมีต้นกำเนิดในประเทศอังกฤษ ถ้าเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร จะมีต้นกำเนิดที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

รัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย

ประเทศที่เป็นประชาธิปไตย คือประเทศที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ คำพูดหนึ่งที่นิยามประชาธิปไตยได้ดีมาก ๆ คือ “**ประชาธิปไตย คือการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน**” เพียงการมีรัฐธรรมนูญนั้น อาจยังไม่เพียงพอต่อการกล่าวว่ารัฐนั้นเป็นประชาธิปไตย เช่นประเทศจีน เราพบว่าจีนมีรัฐธรรมนูญ แต่จีนก็ไม่ถือว่าเป็นประเทศประชาธิปไตย เพราะการเลือกตั้งในจีน พรรคคอมมิวนิสต์เลือกผู้แทนให้ประชาชนเลือกอีกครั้งหนึ่ง จะถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจไม่ได้ ดังนั้นการมีรัฐธรรมนูญอาจจะไม่สามารถบอกได้ว่ามีประชาธิปไตย

นอกจากนี้ ประเทศจีนหรือประเทศที่เป็นประชาธิปไตยน้อยอื่นๆ เวลาที่ประชาชนประท้วง ก็จะได้รับควบคุมจากรัฐธรรมนูญที่แตกต่างกัน บางประเทศประท้วงได้อย่างเสรีเพียงแค่ปราศจากอาวุธ บางประเทศประท้วงได้แต่ต้องขออนุญาต บางประเทศประท้วงไม่ได้เลย เรื่องพวกนี้ถูกกำหนดในรัฐธรรมนูญทั้งนั้น ดังนั้น เมื่อจะพิจารณาว่าประเทศไหนเป็นประชาธิปไตย นอกจากดูว่ามีรัฐธรรมนูญด้วยแล้ว ก็ต้องลงไปดูในเนื้อหาของรัฐธรรมนูญนั้นด้วย

รัฐธรรมนูญที่เหมาะสมกับประเทศใดประเทศหนึ่งนั้นไม่มีสูตรสำเร็จ รัฐธรรมนูญที่เหมาะสมจึงต้องพิจารณากับบริบทของแต่ละประเทศ เพื่อที่จะทำให้รัฐธรรมนูญนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ และผดุงไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อันเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย

นายจิราวุฒิ จิตจักร

สำนักนวัตกรรมการเพื่อประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า ผู้จัดบันทึกสาระสำคัญ